

PRIMORSKI DNEVNIK

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE ZA SLOVENSKO PRIMORJE

Leto I. - Štev. 18

TRST, petek 1. junija 1945

Cena 1.— liro

EDVARD KARDELJ:

Moč narodnih množic

Preteklo je več kot pol leta, od osvoboditve Beograda, to je kratkega časa, da bi mogli napraviti splošno oceno dela pri obnovi in obdelavi zemlje vendar dovolj dolg, da bi se lahko z našimi dosedanjimi izkušnjami z dosedanjimi uspehi in napakami okoristili kot z resnim naukom za nadaljnje delo. Samo kritika je bila vedno eno izmed naših najvažnejših orodij. Gre zato da naše napake hitro spoznamo in jih analiziramo, da se ne bi mogle več ponoviti. Po pogovoru: Kdor dela, dela tudi napake — bo mo zato v tem članku govorili v prvi vrsti o napakah, o nedostatkih, ki so se pokazali kot posebno značilni v teku prvih mesecev po osvoboditvi. Ni dvoma, da smo v času kratkih osem mesecev, dosegli znatne uspehe. Reči moremo, da naša država po tempu notranje konsolidacije in obnove niti malo ne zaostaja, ampak celo prednjači pred državami, ki so se osvobodile nemške okupacije. Posebno velja to, če upoštevamo položaj, ki smo ga našli v državi po treh in pol letih silnega partizanskega boja in splošne narodne ustaje.

Znašli smo se pred vojnimi ruševinami

Na eni strani je bilo treba premagati gospodarski kaos in ustvariti pogoje za načrtno gospodarsko obnovo. Na drugi strani pa smo našli na velikem delu ozemlja ostanke državnega aparata, ki je nekdanji služil raznim protinacionalnim režimom, za časa vojne pa okupatorjem. Ta aparat ni tako po svojem posebnem sestavu kot po oblikah, niti po vsebini več odgovarjal pogojem in značaju demokratične oblasti osnovnih ljudskih množic, ki je nastajala in se razvijala tekom narodno osvobodilnega boja. Potrebno je bilo ta aparat porušiti in ga zamenjati z novimi oblikami, ki so nastale na osvobojenem ozemlju v času borbe, z oblikami, ki so izšle iz borbe, prešle skozi trdo preizkušnjo narodnega upora in se izkazale kot najugodnejše in najbolj ustrezajoče demokratičnim težnjam narodnih množic. V tem se obnova naše države bistveno razlikuje od obnove drugih osvobodjenih evropskih držav, ki so obdržale stari aparat in samo delno zmenjale ljudi v njem. Vsekakor pri naša ta specifično demokratiška pot k notranji konsolidaciji nove tekoče in mnogo večje odgovornosti. Ljudem, ki gledajo s strani se mogoče zdi ta proces, kot povečanje kaosa, ki smo ga našli za okupatorjem. V resnici pa je to najboljše pot k takšni notranji konsolidaciji, ki ne pomeni vrnitev na staro, kar bi bila negativna konsolidacija in resnični poraz demokracije v naši državi, temveč vzbujaanje resnično narodne demokracije, za katero so se narodne množice v Jugoslaviji leta borile.

Široko udejstvovanje narodnih množic na obnovi države

Ono, kar je najvažnejše na tem procesu je široko udejstvovanje narodnih množic na obnovi države in na izgradnji državnega aparata, široko sodelovanje narodnih množic te oblasti. Vse oblike tega procesa, vsa organizacija tega aparata mora biti takšna, da omogoči čim bolj množično sodelovanje osnovnih slojev naroda. Razume se, da se odkriti sovražniki ljudstva in omahljivci baš tega najbolj bojijo. Oni pravijo, da je to podobno anarhiji. Oni niso nikdar verjeli v zavestno ustvarjalno silo ljudskih množic, a nje je bila «masa» vedno samo «temna», «slepa», in «nestanovitna», željna samo kruha in iger. Ena od glavnih značilnosti starega državnega aparata je bila baš v tem, da je ogromni uradniško-policijski aparat dušil vsako iniciativo od spodaj in se trudil, da

ljudske množice resnično ostanejo temno in slepe.

Narodno osvobodilno gibanje pa se je že od vsega početka izgrajevalo v globoki veri v neizčrpno ustvarjalno silo narodnih množic. Ta vera je vzgajala in navdajala vodstvo osvobodilnega gibanja in prav zato je bilo prepričevanje vedno osnovna metoda narodno osvobodilnega gibanja pri mobilizaciji širokih ljudskih množic. Razvijanje iniciativ množic od spodaj je bilo po mnenju vodilnih sil narodno osvobodilne borbe poglavitni pogoj zmage. Ponovno se je izkazalo, da je bila ta vera upravičena.

Resnično narodno demokratiško vodstvo, čvrsta organizacija to so bili činitelji, ki so v prvi vrsti omogočili, da je prišla do izraza ne samo volja osnovnih narodnih množic,

Glavne naloge za najbližjo bodočnost

Predvsem je treba ugotoviti, da glede izboljšanja življenja delovnih množic, še ni mnogo doseženega. Našim delavcem in uradnikom, še ni zagotovljen vsakdanji kruh. Naš kmetje še ne dobivajo najosnovnejših industrijskih predmetov, potrebnih za obdelavo polja, da o drugih ne govorim. Če naše pokrajine še strdajo. Splošno gospodarsko pomanjkanje je še vedno poglavitno vprašanje v življenju naših narodnih množic in države kot take. Naše gospodarsko življenje je še vedno ovirano.

Vendar so z druge strani storjeni resni koraki naprej za ustvarjanje potrebnih pogojev za izboljšanje? Vsi vemo, da brez stalnega povečevanja produkcije v naši državi ne bo izboljšanja gospodarskega stanja. Posrečilo se nam je da v novih podjetjih, ki so obnovljena in so začela z delom, dvignemo proizvodnjo dela nad predvojno stopnjo. Ta uspeh je v prvi vrsti, dosežen po zaslugi zavesti naših delavcev in njihove pripravljenosti, da dajo vse od sebe. To pa istočasno pomeni, da je proizvodnja dela mogoče še dvigniti, če se maksimalno razvije iniciativa delavcev, če se stalno izboljšujejo pogoji dela in če se stalno izpopolnjuje organizacija dela.

Napori delovnega ljudstva

Podoben je položaj na vasi. V večini slučajev so kmetje izvršili nadčloveške napore, da obdelajo in posejejo polja, kljub pomanjkanju živine in orodja. V Bočni in Hercegovini so čisto orali ljudje, upreženi v pluge. To je znamenje, da se kmetijske množice zavedajo važnosti svojega dela za vso državo in so v veliki večini pripravljene, da zastavijo vse svoje sile za obnovo države. Obenem je treba ugotoviti, da so to v glavnem razumeli tudi organi naše narodne oblasti in narodno-osvobodilnega gibanja, ki vztrajno dela na tem, da se dosežejo čim večji uspehi.

Ni dvoma, da bo ta napor naših delavcev, kmetov in vsega delovnega ljudstva pokazal po kratkem času rezultate, ki bodo spremenili gospodarsko stanje v naši državi, da ga bo izboljšal in s tem tudi izboljšal socialni položaj samih delavskih množic. Če temu dodamo še materialno pomoč, ki jo bomo po sklenjenih pogodbah dobili iz inozemstva, lahko rečemo, da smo najtežje prebrodili in da je pred nami že določnejša perspektiva. Vendar imamo pred seboj še nekatere zelo težke mesece do žetve. Ker je relativno dosti posejanega in ker bo naša industrija v tem času lahko dala še sorazmerno veliko, se že danes pred nas postavlja kot najvažnejše vprašanje, da v teku teh nekaj mesecev napravimo vse, da čim bolj rešimo vpra-

šje, temveč tudi njegova neizčrpna ustvarjalna sila. To dejstvo je dalo narodno-osvobodilnemu pokretu tisto prodorno moč in polet, ki sta mu prinesla toliko zmag nad premočnim sovražnikom. Ona je tudi za bodočnost prvi in najvažnejši pogoj, za čim hitrejšo in čim bolj kvalitetno obnovo in izgradnjo države.

Potem kakor je jasno, da je bila izbrana pot pravilna. Ni veljalo iti samo za «normalizacijo» in pustiti stari aparat, ampak izmenjati ta državni aparat, tako, po sestavi, kakor po organizacijskih oblikah v takem smislu, da bi mogel biti resnično demokratiški in strumen ustvarjalec dejavnosti ljudskih množic.

Kaj je — v grobih potezah — storjenega v tem pogledu in katere so

šanje razdelitve blaga. Pravilna ureditelj razdelitve blaga postaja sedaj aktualna. Od tega s kakšno brzino bo šlo blago med množice in od tega, v koliko bo razdelitev pravilno izvršena, bo odvisen tempo oživljanja našega gospodarstva in tempo izboljšanja socialnega položaja naših ljudskih množic.

Nekateri mislijo, da bi bilo treba pustiti popolnoma neomejeno svobodno trgovino. Takšna popolnoma «svobodna trgovina», bi v resnici pomenila izročitev širokih ljudskih množic v roke spekulativ, črnoborzijske in vseh mogočih izkoriščevalcev. Poleg tega bi ona gospodarsko oslabilila tako državno gospodarsko organizacijo, kot vse vestne privatne poljedelce, ki se ne bi dali zapeljati v črnoborzijsko spekulacijo. Taka svobodna trgovina potem takem ne more biti pravilna pot k oživljenju našega gospodarstva. Z druge strani nekateri mislijo, da je pravilna diametralno nasprotna orjentacija, to je da se popolnoma uniči vsaka svobodna trgovina in da se vsa razdelitve blaga, izvrši samo preko združenih in državnih ustanov. Ti ljudje teoretično iskreno priznajo «svobodno trgovsko iniciativo» v resnici pa jo rušijo na vsakem koraku.

Ako bi se realizirala ta linija, bo to brezdvomno utesnilo naše celotno gospodarstvo. Smešno bi bilo predpostavljati, da je mogoče samo z administrativnimi merami spremeniti zakone ekonomike, ki veljajo pri nas v našem sistemu.

Vendar pa so še ljudje, ki zagovarjajo moč takih ukrepov. Oni pozabljajo, da niso samo spekulativni tisti vzrok, današnjih gospodarskih težkoč, in niti od daleč še glavni vzrok. Sedanji pojav spekulativnega postranski pojav splošnega gospodarskega pomanjkanja. Proti njemu pa se je treba seveda trdovratno boriti, kajti s tem more država vsaj do neke mere preprečiti, da ne bodo široke delavske množice predmet izkoriščevanja od strani spekulativov, vendar je poleg tega treba imeti pred očmi tri stvari:

Glavni vzroki sedanjega gospodarskega pomanjkanja so v oslabiljenju in desorganizaciji produktivnih sil in v desorganizaciji trgovine in razdelitve v splošnem, kar je rezultat ruševin, ki nam jih je zapustil sovražnik. Z ozirom na to je treba sem prenesti težiske naših gospodarskih naporov, vse drugo je stranskiška pomena. Ako bi v takem položaju postavili težiske na borbo proti spekulaciji in na razne administrativne mere, na kompliciranje birokratskih postopkov itd. bi bili podobni zdravniku, ki se bori proti simptomom bo-

lezni, ne proti bolezni sami, proti njenim virom. Se enkrat ponavljam, da vse to ne pomeni, da je treba oslabiliti borbo proti spekulaciji in da ni treba porabljati raznih administrativnih ukrepov, temveč je treba razumeti istočasno, da je to samo majhen del dela, ki ga je treba opraviti, da bi bilo v naši državi bolje.

Ni treba vseh privatnih podjetnikov strpati v en koš s spekulativci. Takšno postopanje veže roke privatni iniciativi in prinaša neosnovan strah ter ovira gospodarsko življenje. Kolikor je treba biti z ene strani oster in neizprosno v borbi proti spekulantom, prav tako je na drugi strani treba dati vso potrebno pomoč onim privatnim poljedelcem, trgovcem in industrijcem, ki so pripravljeni, da zadovoljujejo svoje gospodarske interese v dopustnih okvirjih.

3. Potrebno je privatnim poljedelcem omogočiti, da aktivno sodelujejo v gospodarski obnovi. S krepitvijo demokratiške narodne oblasti in ekonomske sile države, se more zadostno zagotoviti, da sovražnik ne bo mogel izkoristiti ekonomskih pozicij v svoje protinacionalne cilje. Medtem pa je videti, da so naši posredni aktivisti razumeli potrebo dolžnosti glede takih sovražnikovih akcij — ki se bodo nedvomno pojavile — kot da je treba zavzeti frontalno negativno stališče, do teh privatnih pridelovalcev. Takšno stališče je bilo izredno škodljivo, pazivizira ogromen del naših gospodarskih sil in ravno s tem koristi sovražniku, z druge strani je v nasprotju z današnjo socialno-ekonomsko strukturo v naši državi, v kateri zavzema privatno-kapitalistični sektor zelo velik del. Če bi torej ovirali ta sektor pri njegovi aktivizaciji, bi priviedli v nevarnost celo gospodarsko obnovo naše države. Videti je, da neki naši aktivisti polagajo premalo važnosti temu dejstvu, da se včasih zaletajo na ta način, da resno škodijo naši gospodarski obnovi.

Potem kakor morajo biti prave naloge države neke na sredini med obema linijama, o katerih smo govorili.

Naravno je, da mora država v času, kakršen je danes, prevzeti tudi gotove mere, da bi zagotovila pravilnost razdelitve količine blaga, ki se nahaja v državi in da bi istočasno preprečila spekulacijo, ki moti ljudstvo v njegovem delu pri obnovi.

Odločna borba proti spekulaciji

racionaliranje in maksimiranje najvažnejših predmetov potrebni, odkup enega dela poljedelskih produktov od tuje države po maksimiranih cenah, državni načrt in kontrola v razdelitvi industrijskih predmetov itd. vse to so mere, ki jih mora država prevzeti, da bi mogla uspešno posredovati na trgu v korist osnovnih narodnih množic. Z druge strani je treba najti čim preje in čim bolj ugodne oblike, ki bodo omogočile, da izven teh omejitev delovnim množicam najosnovnejši minimum za njihovo preživljanje. Pri tem je važno, da bo na eni strani zavarovan minimum za življenje naših delavnih množic in da bo istočasno dana čimvečja možnost za razvoj privatne iniciative v trgovini in drugih sektorjih gospodarskega življenja, kar bo brezdvomno dovedlo do hitrega tempa v obnovi države. Razume se, da to samo po sebi še ne bi bilo dovolj. Treba je k temu dodati še dve nesporni meri. Prvič je potrebno, da čim preje in v celoti preidemo od rekvizicije k odkupu, kajti samo na ta način bomo prinesli potrebno stabilnost v gospodarstvu. Rekvizicija ubija iniciativnost in produktivnost dela. Tisti, ki dela, mora v naprej vede-

ti, kaj mu bo delo prineslo, kakor tudi to, da bo tem več imel čim več bo delal. Drugi pa je potrebno, da se čim preje osnuje davčni sistem ki bo skupno z ostalimi državnimi dohodki omogočil državi da izvrši svoje obveze pri odkupu blaga, svoje obveze do delavcev, uradnikov in pri investicijah na področju obnove države. Povsem naravno je, da vsi ti ukrepi, kolikor so potrebni, da bi prišli, iz slepe ulice gospodarstva, v kateri se danes nahajamo, neobhodno privedejo do širše ljudske množice, a posebno omejujejo kmeta pri trgovanju s svojimi pridelki. Dolžnost naših aktivistov je danes, da razložijo ljudskim množicam, posebno kmetom, da so vsi ti ukrepi, ki od njih zahtevajo žrtve, podzveti zato, da bi se ravno njihov polčaj čimprej zboljšal. Naše delavske množice, morajo vedeti, da se brez njihovih žrtv in brez njihove pomoči, naša zemlja ne bo mogla izvlči iz gospodarskih težkoč. Morajo vedeti, da bomo toli-

ko prej ustvarili blagostanje naši državi, kolikor bolj bomo danes delali in čim več žrtve bomo prispevali danes v korist obnove države, Z zamenjavo denarja in vrsto zakonov v tej zvezi smo dosegli ogromen uspeh na poti obnove našega gospodarstva in v izboljšanju socialnega položaja naših delavskih množic. Vendar mora vsak delavec vedeti, da samo s temi zakoni in uredbami ne bo šlo. Ne more se samo z ukrepi državne kontrole in zakoni proti spekulantom, zagotoviti današnji odnos cen in plač. V prvi vrsti je treba z delom, dobro organizacijo produkcije in razdelitve in s pripravljenostjo na žrtve v sedanjem težkem času podpreti ukrepe državnih oblasti.

Prinašamo prvi del govora pred predsednika jugoslovanske vlade in ministra za konstitucijo, Edvarda Kardelja, ki ga je danes oddajal beograjski radio. Preostali del govora bomo prinesli v naslednji številki.

Zaupanje v Sovjetsko zvezo

Članek gospe Rooseveltove o odnošajih do sovjetske zaveznice

NEW YORK, 31

(Tass) Ameriški tisk objavlja članek Eleonore Rooseveltove, žene pokojnega predsednika, pod naslovom: «Strah zaveznikov», v katerem prikazuje najnovejšo naporo nekih krogov, da bi razširili strah pred Sovjetsko zvezo, in dodaja, da taki elementi vede ali nevede pomagajo fašističnim sovražnikom.

«Menim, pravi avtorica članka, da nekateri ljudje v Združenih državah še odkrito delajo za nacistične in fašistične interese. Poleg tega pa je še zelo mnogo ljudi, ki nevede delujejo proti bodočemu svetovnemu miru. Te ljudi v glavnem navdaja strah, da naši državniški ne bi bili kcs danim nalogam. Boje se, da bi bili nesposobni za tekmovanje z močnimi narodi bodočega sveta, in zato žele, da bi drugi

narodi ostali šibki. Boje se Rusije in zato mislijo, da se Nemčija ne sme preveč oslabil, ali pa se boje Velike Britanije in menijo, da morejo okrniti njeno prosperiteto na kakršen koli način.

Poglavitna beseda v njihovem slovarju je strah. Zato širijo vsako žaljivo govorico ki jo slišijo o drugih narodih ali drugih vladah, še preden se preprčajo, če so te govorice resnične. Smatram, da je jantstvo za uspešno izgradnjo miru edino v našem lastnem čutu zaupanja v Sovjetsko zvezo. Lahko smo drugega mnenja kakor naši zavezniki. Če pa vztrajamo pri dani besedi, bo to vzbudilo pri drugih zaupanje v našo moč, kajti besedo izpolnjujejo moške dobre volje, z ljubeznijo v svojih srcih, ki uničuje strah.

Ostanki Dönitzovega režima

Moskva, 31 — V svojem članku, objavljenem v «Krasnaja Zvezda», piše Gofman, da vojaška uprava feldmarsala generala Buscha, katerega je Dönitz imenoval za poveljnika Severnega vojaškega področja, še vedno nadaljuje s svojo dejavnostjo in da se je ta, od strani gotovih britanskih časopisov zagovarjala. Gofman piše: «Če od vsega začetka smo svarili proti nevarnosti, ki preti skupni zavezniki stviri, od nadaljnega obstoja zaostalih nemških komandantov, ki se skrivajo za bodisi kako krinko. Prisiljeni smo, da to zopet poudarimo, odkar si general Busch še vedno dovoljuje izkoriščati priliko za izvajati glavna navodila nemškega generalnega štaba — in da pod pretežno demobilizirani nemški čet, izbira in vzdržuje kadre, da bi jih pripravil za različne pustolovščine. Iztrebljenje Dönitzovega režima pomeni samo, da je politična vrhovna stavba izgnana, ki je močno podpirala kamuflovanje podtalnega gibanja hitlerjevcev, ki so ostali v ozadju zaveznikovih čet. Toda ta podtalna gibanja se še vedno nadaljujejo. Z izjavo, katero je Dönitz pri aretaciji podal, in ki je bila karakterističen poskus, tega predstavnika preobsejane pruske junckerove kaste, da prikaže svojo stanovitnost, je Dönitz jasno zazkazal še vedno ne razodevajočim se fašističnim kadrom, naj se strogo drže prikriti. Svetovno demokratično javno mnenje, ki je že od vsega začetka izpregledalo resnične cilje Dönitzove bande, nima nikake osnove verjeti, da je po aretaciji Dönitza in njegove klike končano z hitlerjevskimi nevarnimi intrigami. Se vedno ostaja na tisoče nacistov v vseh zasedenih conah in se skriva po raznih službah. (Tass)

Francoski narodni praznik

Pariz, 31. — Francoska telegrafska agencija objavlja, da bo 18. junija proglašen za francoski narodni praznik v spomin na poziv k uporu, ki ga je izdal leta 1940. general De Gaulle francoskemu narodu.

Finske strokovne zveze

Helsinki, 31. — Izjava osrednje skupščine finskih strokovnih zvez poudarja, da je število članstva strokovnih zvez v teku zadnjega meseca naraslo na 200.000. (Tass)

Izgube Britanskega imperija

London, 31. — Skupne izgube Britanskega imperija znašajo 1.128.315 med njimi 307.201 mrtvih. Med civilnim prebivalstvom je 60.585 mrtvih in več ko 230.000 ranjenih.

Odbiti japonski napadi

London, 31. — Poročilo vzhodnoazijskega poveljstva javlja: Indijske čete so v Burmi odbile japonske napade, ki so jih izvršili v brezupnem poizkusu, da bi obdržali svobodno pot za umik proti vzhodu. Zbirališče japonskih čet v Moulmein, ki je važno pristanišče in izhodišče siamske železnice, so napadli težki bombniki že drugič v treh dnevih. (NNU)

Primer Rudolfa Hessa

London, 31. — Med vsami vojnimi zločinci, katerih krivda bo sedaj končno javno raziskana, povzroča slučaj Rudolfa Hessa oblastem precej skrbi. Hess še vedno živi v svetu svojih halucinacij in fiksnih idej, v

Pisarije o Trstu

V zadnjem času se mnogo piše o Trstu. Posebno nekateri inozemski dopisniki so se močno razpisali in jih zelo zanimajo razmere v Trstu. Zaskrbljeni so, če teče življenje v redu, če ima prebivalstvo dovolj hrane, kako se vedejo Titovi vojaki i. t. d.

Kamaj je prenehalo grmenje topov na bojišču, družine se obkokujejo svoje in se se preživeli interiranci v nemških mučinskih taboriščih niso vsi niti vrnili, že nekateri pisarji ščuvajo na nove mednarodne spore.

Posebno hujskaško, zlobno in nedostojno piše neki dopisnik «Daily Telegraph» po imenu John Wallis. Ta opazovalec je med drugim povedati, da so se začele v Trstu ponovne aretacije.

Tržaški oblasti res preganjajo vojne zločince in navadne kriminalce ter jih postavljajo pred redna sodišča, kar je v popolnem soglasju z določili Krimske konference, katere sodelavniki sta tudi Velika Britanija in Združene države Amerike. Ako je omenjenemu dopisniku «Daily Telegraph» žal za navadne kriminalce, potem nimamo kaj pristavljati in si vsakdo o njem lahko svobodno ustvari primerno sodbo. Če pa se zaveza je za fašistične razbojnike in povzročitelje te težke vojne, potem pa pljuva na grobove svojih lastnih vojakov, ki so se skupno z našimi sovjetskimi in ameriškimi borili proti fašistični tiraniji. Drugih ljudi pa tržaška oblast ne zapira.

Ako je torej g. Johnu Wallisu žal teh ljudi, ki škodujejo sloveski držbi in proti katerim so naši borci vodili to težko, dolgo vojno skupno z zavezniški, potem sklepamo, da je navaden izivac, ki potvarja dejstva ali pa je sam fašist, ki izraža svoje misli v nekoliko zaskrbljenem tonu, toda javno in brez strahu.

Mi ne pišemo o tem, kako se obnašajo zavezniški vojaki v Trstu. Mi smo pisali in še pišemo, da so se vztrajno in pogumno borili proti hitlerjevemu in zato tudi smagali. Toda nekateri vedo prav mnogo povedati o vedenju in obnašanju vojakov Jugoslovanske armade. Kakšno je vedenje naših vojakov v Trstu, o tem mi ne bomo sodili, to lahko sodijo prebivalci mesta Trsta, ki vidijo sami naše borbe od blizu. Toda vemo, da se naši borci zavedajo, da so Titovi vojaki in se temu primerno tudi vedejo. Zadoštuje pa, da navedemo izjavo ameriškega dopisnika «New York Times-a», ki pravi dobesedno: «Vedenje jugoslovanskih čet je izredno».

Nadalje govori Wallis «Daily Telegraph-u», katerega radio London verno prenaša, med drugim: «Jugoslovanci v svoji zgodovini ni bila nikoli stvarno zedinjena država in ako verjamemo poročilom več tisoč udeležnikov v Italiji in Avstriji — še danes ni dosegla popolnega edinstva».

Priznati moramo, da Jugoslovanci resnično ni bila nikdar, vse do danes, popolnoma zedinjena država. Vzrokovi moramo iskati v tem, da smo vedno imeli polno sovražnikov, ki so nas uničevali, izrabljali, ščuvali Srbe proti Hrvatim in obratno, nešli razdor med pravoslavnimi, katoliškimi in muslimanskimi življenji.

Toda danes je stvar drugačna. Danes so naši narodi dokazali z žrtvami, da so za novo Jugoslavijo. Milijon sedemstotisoč žrtev narodov naše države jasno izpičuje za koga so se oni borili in umirali in za koga danes ljudstvo Jugoslavije čuti. Danes je Tito enako navdušeno pozdravljen od Makedoncev, Srbov, Ornogorov, Hrvatov, kakor od Slovencev.

Medtem pa govori g. Wallis tudi o tisočih udeležnikih. Melana danes usteja, četnikov, nedolgovcev in belogardistov, ki so svesto služili nacizmu, prisegli Hitlerju in se skupno udeleževali pokoljev, to so zanižali udeležniki. Tisti, ki so sodelovali v masovni umirani in mučenju v Begunjah, Turjaku, Rabu, Dachau, Mauthausnu in drugih nemških taboriščih smrti, tisti so za Johna Wallisa udeležniki. Naša armada je razbila to toplot, jo pregnala preko Karavank in Soče, toda z začetnim ugotavljam, da so se znašli pri naših zavezniških, dajejo tam svoje izjave ter razpisujejo klevete o zemlji, kjer so se do nedavnega morili in so jo morali, v olajanje vsega našega ljudstva, tudi zapustiti.

Mi nismo in ne bomo pozabili na strahotno nemška orožja «V 1» in «V 2», ki je ubijalo londonske prebivalstvo. Zglašali smo se nad šte-

vilnimi žrtvami in stotisoči porušeni hišami južne Anglije. G. Wallis je brskone že vse to pozabil. Pozabil je tudi na nemška taborišča, kjer so narodi Evrope masovno umirali pod pruskim škornjem, da bo nekoč nam boljše. Toda njemu se ne zdi primerno, da bi opozarjal na Hitlerjeve hišene, njemu so zdaj važnejše klevete o Trstu, o zavezniški Jugoslovanski armadi ter demokraciji ljudski oblasti.

Odgovor tržaških delavcev

Včeraj dne 31. maja so se delavci tovarne strojev Sv. Andreja, čeprav je bil praznik, prostovoljno javili za brezplačno delo v tovarni, zato da bi čimprej popolnoma obnovili svoje podjetje. Na delo so se vrgli vsi brez razlike. Delavci in namenjenci so čistili ruševine in polnili jame, ki so jih povzročile bombe pri zračnem napadu 5. februarja. Delo, ki so ga izvršili v enem dnevu, je večje, kot bi ga bili navadno izvršili v dveh dneh. Od dveh tisoč delavcev, ki navadno delajo v tovarni, se je večer udeležilo prostovoljnega dela 600.

In ko govorimo o tem zares prostovoljnem in neprislusnem dejanju, ker delavci so delali na lastno pobudo, moramo poudariti važnost tega dejanja. Na tendenciozne vesti radio Barija in Rima tržaški delavci odgovarjajo z dejanji. Kje je nasilje in teror o katerem govori reakcionarna propaganda? Ta spontana manifestacija s težnjo po obnovi nam dokazuje nesmiselnost teh obtožb. Tržaški delavci vedo, da je končno prišel toliko zaželeni trenutek, ko bodo lahko v svojem mestu, zahvaljujoč se skupno preleti krvi in bratstvu Italijanov in Slovencev v armadi maršala Tita delali samo za sebe in ne več za druge.

Kje so sedaj tisti časi, ko so se naše delavske množice kljub vsem grožnjam in terorju fašizma izogibale fašističnih manifestacij. Tistih časov ni več. Prišli so novi časi, očistiš vsake nesnage preteklosti. V naših tovarnah se porajajo nove življenje. Tržaški delavci dobro vedo, da bodo samo v federativni in demokratični Jugoslaviji lahko urušili program svobode in blagostanja. To svoje prepričanje dokazujejo tudi z dejanji.

Vrnitev v domovino

Čehi in Sovjeti nudijo vso pomoč našim internirancem

Ljubljana, 31. — Stab za repatriacijo objavlja: Taborišče Ravensbrück, - Fürstenberg je bilo zaradi naglega sovjetskega prodiranja dne 27. aprila t. l. razpuščeno in so bile interniranke takorekó izgnane iz taborišča. Razbežale so se na vse strani, največ v bližnje gozdove. Ko je vojna vihra prešla, so se spet v veliki večini zbrale v taborišču, kjer čakajo organiziranega povratka v domovino. Akcije posameznih internirank, ki se vračajo na svojo roko, niso od oblasti zaželenje, večji transporti pa so trenutno tehnično nemogoče izvedljivi. Vendar je v teku vse, da se ta stvar v najkrajšem času uredi. Vse interniranke imajo od 1. maja dalje dovolj hrane, skoraj preobilico.

Tiste, ki so se vrnile proti domu na lastno pest, so šle po težavni in razrvani poti. Ravensbrück - Temlin - Küstrin - Frankfurt na Odr - Görlitz - Litzau - Praga. V Pragi se zbirajo v Aleksandrovem kolegiju Jugoslovanci iz raznih taborišč, in čakajo odlično prehranjevanje in preskrbljeni na povratek v domovino.

Iz taborišča Leitmeritz am Elbe (Lutomerice na Labi) javljajo, da je dne 7. maja t. l. dalo vodstvo taborišča vsakomur odpustnico in je straža spremljala skupine po 35 ljudi čez Labo do češke meje, kjer jih je spremljala delegacija Rdečega križa. Umerila jih je preko zbirališča v Terezinu, odkoder so odšli Slovenci v organizirani skupini, ki se je med potjo še nekajkrat razdelila, proti domu. Sovjetske vojaške oblasti so repatriiranje po najboljših močeh podpirale jim preskrbe prenočišča, hrano in prevoz. Zdravstveno stanje skupine je bilo dobro. (Tanjug)

Nemško roparstvo

Varšava, 31. — Varšavski radio javlja, da bo v prvi polovici julija otvoritev muzeja v Williamow palati. Nemci so v času svoje vladave opali del dragocinskih razstavljenih predmetov v tej palači.

IZ JUGOSLAVIJE

Afera „Labud“

BEograd, 31.

Člani uprave ladijskega podjetja «Labud», so bili obsojeni zaradi pomaganja sovražniku:

Robert Kronholz, direktor «Sečera», Djoka Čurčin, konzul v penziji in Ivan Bakarić, znani brodarški podjetnik, so za časa okupacije osnovali ladjedelnico «Labud». Da bi si mogli kupiti ladje in ostale potrebščine, so si preko Nemca Kronholza izposodili milijon in pol dinarjev od Nemške banke «Bankverein». S tem denarjem so hoteli kupiti nekaj ladij od Dimitrija Bogdanovića lastnika ladijskega podjetja «Galeb». Ker jim Bogdanovič ni hotel prodati ladij, so preko nemške komande izposlovali, da «Galeb» ni dobil goriva in strojne olja, ter so ga na ta način primorali, da jim je prodal ladje. Potem ko so opremili ladje, za kar so potrebovali še nadaljnjih 6 milijonov dinarjev, so jih dali v zakup nemški vojni sili, katere je imela velike koristi od njih. Za to so dali lastnikom «Labuda» 26 milijonov dinarjev. Zaradi tega umazanega dejanja, je vojaško sodišče komande mesta Beograda kaznovalo Roberta Kronholza in Djoka Čurčina s 6 leti težkega prisilnega dela in s petimi leti izgube narodne časti in zapleno imovine.

Ivana Bakarića, Grigorija Samsonova in Nikolo Ivanova je sodišče obsodilo na kazni treh in dveh let težkega prisilnega dela in s petimi leti izgube državljanke časti. Ivana Bakarića pa še posebej z konfiskacijo imovine. (Tanjug)

Drobne vesti

Beograd, 31. — Delovno ljudstvo Makedonije žanje plodove svojega dela. Dopisnik Tanjuga javlja, da so v Makedoniji začeli z žetvijo. Prvi anop je bil požet v okolici Djevdjelije. Makedonski kmetje žanjejo po dolgoletnem suženstvu prvič plodove svojega dela v svobodi.

Maršal Tito v Celju

V spremstvu predsednika narodne vlade Slovenije Borisa Kidriča, podpredsednika vlade dr. Marjana Brečija, ministra za industrijo Franca Leskoška, tov. Sentjurčeve in komandanta III. armade generalmajora Kosta Nafja, je maršal Tito obiskal Celje, kjer ga je pozdravila tisočglašna množica. Proti večeru se je maršal Tito odpeljal proti Mariboru.

POKRAJINSKI NARODNO OSVOBODILNI ODBOR ZA SLOVENSKO PRIMORJE

GOSPODARSKO POLITIČNA KOMISIJA

Popravek odloka

V odloku Pokrajinskega NOO za Slovensko Primorje, objavljenem v Primorskem dnevniku šte. 3 z dne 16. maja t. l., se mora člen 2. glasiti takole:

«Vsi občinski gospodari na območju Slovenskega Primorja spadajo pod «Upravo občinskih gospodov Gorjskega okrožja», oziroma «Upravo občinskih gospodov Tržaškega okrožja», oziroma «Upravo občinskih gospodov avtonomnega mesta Trsta, katere uprave se ustanovijo v okviru odsekov za gospodarstvo dotičnih okrožij».

Izpod čl. 4 je pomotoma izostal datum: V Trstu, dne 15. maja 1945.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

Tajnik: dr. BOGDAN BRECELJ, l. r. Predsednik: FRANCE BEVK, l. r.

POKRAJINSKI NARODNO OSVOBODILNI ODBOR ZA SLOVENSKO PRIMORJE

ODLOK

Kretanje motornih vozil

V svrhu vzpostavitve obratovanja industrije, trgovine in poljedelstva in zagotovitve preskrbe mesta Trsta in Slovenskega Primorja, se odloča sledeče:

Dovoljuje se kretanje tovornih in osebnih avtomobilov, avtobusov, in motornih koles samo v zgoraj omenjene svrhe.

Vsi zainteresirani naj se s pismeno vlogo obrnejo na Avtomobilski Klub, preje R. A. C. I., Piazza Unità n. 7/I, ki bo izdal dovolilnice za kretanje.

Upravljanje tovornih avtomobilov nosilnosti 15 kvl ali več, prevzame Društvo avtomobilskih prevoznikov (Consorzio Autotrasporti) v Trstu, via Galati 22, po dosedanjih predpisih. Invalidi

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

Tajnik: dr. BOGDAN BRECELJ, l. r. Predsednik: FRANCE BEVK, l. r.

POKRAJINSKI NARODNO OSVOBODILNI ODBOR ZA SLOVENSKO PRIMORJE

OBJAVA

Vsa motorna vozila, ki so v smislu odloka o kretanju motornih vozil v posesti dovolilnice za kretanje, so na razpolago samo civilnim ustanovam in jih ni mogoče zaseči.

SMRT FAŠIZMU — SVOBODO NARODU!

Tajnik: dr. BOGDAN BRECELJ, l. r. Predsednik: FRANCE BEVK, l. r.

IZ SOVJETSKE ZVEZE

Zastava Velike Kikinde v Moskvi

delo sovjetskih železniških edinic v vojni

Moskva, 31. — Vojaško častno spremstvo je prineslo v Moskvo zastavo Jugoslovanskega mesta Velika Kikinda, kot darilo njenih prebivalcev Sovjetskim železniškim četam. V znamenje hvalečnosti jugoslovanskega ljudstva Rdeči Armadi so prebivalci Velike Kikinde, prvega jugoslovanskega mesta, ki so ga osvobodile čete druge ukrajinske Armade, podarili to zastavo sovjetskim železniškim edinic, ki je obnovila železnico in kolodvor. Ob sprejemu te zastave na svečani slovesnosti so zastopniki te edince izjavili: «Zmagovito bomo ponosili to zastavo skozi vse ovire v pravo gnezdo sovražnika, v Berlin». Vojaški Sovjetskih železniških čet so držali svojo obljubo. Ena izmed prvih železniških edinic, ki je vko-rakala v Berlin skupno z maršalom Zukovim, je nosila trobarvno zastavo jugoslovanskega mesta poleg svojega lastnega praporja. Železniške čete so napadale trdnjave, ramo ob rami z Rdečo Armado. Izvršile so ogromno delo v tej vojni. Obnovile so 51.000 železniških prog, ki vodijo v Nemčijo in preko

22 tisoč km proge, za mejami Sovjetske Zveze. Skupno so med vojno Sovjetske železniške čete obnovile preko 95.000 km prog in preko 125 km mostov, vstevši tudi stranske proge na postajališčih. Promet na Varšavski železnici se je pričel četrty dan po osvoboditvi mesta. Ko so se hitlerjanci še upirali na Dunaju, je že mnogo vlakov vozilo v mesto. Uničenje nemške posadke v Budimpešti je bilo dovršeno 13. febr., toda že 27. januarja so pričeli prihajati prvi sovjetski vlaki na budimpeštansko postajo. Sovjetske železniške čete so posebno uspešno delale v zadnji periodi vojne, ko je Rdeča Armada prodrala proti Berlinu. Železniške čete so obnovile preko sto srednjih in širokih železniških mostov med rekama Vislo in Odro. Železniške čete so igrale važno vlogo pri napredovanju v Odrini kotlini. Zgradile so mostove preko Odra, ki so pomagali Sovjetskim četam, da so pospešile svoj pohod na Berlin. Zastava jugoslovanskega mesta Velike Kikinde je bila izročena muzeju domovinske vojne. (Tass)

Tropske rastline v Ukrajini

Kijev, 31. — V Ukrajini se je zopet pričelo z eksperimenti aklimatiziranja tropskih rastlin, čaja, riža in bombaža, s katerimi se je v vojna obdobju prenehalo. Izbrani strokovnjaki znanstvenega zavoda v Odesi in Soki so vzgajali križane vrste bombaža in riža, ter celo neke vrste mandarin in limon, ki niso podvržene zmrazovanju in visoko obrodijo. Se pred nekaj leti so močvirna polja v dolini Dnjeptra, južnega Buga, Ingula in ingulskih rek, poljane Poltave in Odesi, postale aredišča ukrajinskih nasadov riža. Pred vojno so kmeti na teh področjih nabrali 50 centov riža po hektarju in celo 85 centov po hektarju iz poljskih nasadov za eksperimentiranje. Kultura riža se naglo razširja celo v Donskem bazenu. Pred vojno je na tisoče hektarjev bilo posejanih in to posebne vrste bombaža, ki so ga dobili s križanjem egiptskega, ameriškega in sovjetskega bombaža. Ukrajinski bombaž dozori v 130 dnevih in njegovi stroki poženejo še pred adventom pred prvimi jesenskimi mrazom. V južni Ukrajini blizu Donskega bazena so bili posejani prvi hektarji različne vrste čaja, ki je odporen proti mrazu, ki so ga gojili znanstveniki v subtropskih postajah s Soki-ju. Te vrste čaja so tudi gojili v dolini Kubana, ki prenese zimo do 30 stopinj. Tudi tukaj v južni Ukrajini blizu Kersona so posadili limonove nasade in še pred vojno. Sedaj se bodo tu obenem s plošno obnovo ukrajinske agrikulturne gojile nove vrste rastlin. Področje namenjeno za bombaž se je razširilo do predvojne stopnje. Znanstveniki, ki so delali v Uzbekistanu za časa vojne so vzgajali nove vrste bombaža, ki dozori celo hitreje, v času 120. dni. Številni kolhozi na področju Odesi so rešili izbrana semena od hitlerjevcev in sedaj se ta semena gojijo na močvirnatih poljih Dnjeptra in južnega Buga. V načrtu je, da se tekom tega in prihodnjega leta popolnoma obnavijo riževi nasadi. (Tass)

varja. Avtorji 20 najboljših načrtov bodo nagradjeni z denarnimi nagradami. (Tass)

Knjiga o vojnih zločinih

Moskva, 31. — Moskovski radio poroča, da so v Sovjetski Zvezi pred kratkim izdali knjigo, ki nasteva vse zločine, ki so jih izvršili nacisti in njih družba. V knjigi citamo biografije Hitlerja, Goeringa, Goebbelsa, Himmlerja, Ribbentropa in gauleiterjev Kocha in Franke, kakor tudi vseh ostalih zločincev, ki so delali proti interesom svojih narodov, to je Mussolinija, Antonescu, Petaina in Lavala. (NNU)

Česko-rusko prijateljstvo

Praga, 31. — V Mladí Boleslavi in drugih mestih severne Češke so se vršile javne manifestacije, na katerih so manifestanti odobrili program českoslovaške vlade in sklenili, da bodo vztrajali pri izvedbi tega programa. V imenu českoslovaške vlade je govoril podpredsednik Gotwald, ki se je zahvalil Rdeči Armadi-ovsvooboditeljici in njenemu vrhovnemu poveljniku maršalu Stalinu. Govorec o programu českoslovaške vlade je Gotwald poudaril važnost enotnosti českoslovaškega naroda. Pod praporom narodne enotnosti smo se borili proti okupatorju in proti izdajalcem, pod praporom narodne enotnosti in z neprečlenljivo pomočjo Rdeče Armade smo prišli do zmage in po tem praporom bomo osnovali novo resnično demokratsko republiko. Vsi Čehi in Slovaki, ki so posteni in zvesti svoji državi, bodo podpirali vlado in bodo storili vse, kar bo v njihovi moči, da se ta program izvede. Narodna enotnost mora usvariti takšno ozračje, v katerem se politične stranke, ki tvorijo narodno fronto ne bodo prepirale med seboj, marveč bodo tesno sodelovale v vseh panogah javnega življenja za blagor naroda in države. Gotwaldov govor je bil glasno pozdravljen. Zborovanje je poslalo pozdrave maršalu Stalinu in prezidentu Benešu. (Tass)

Belgijski socialisti zahtevajo odstoj kralja

BRUSELJ, 31

V danes objavljenem manifestu je izvršni odbor belgijske socialistične stranke ponovno pozval kralja Leopolda, naj odstopi.

«Kralj» — izjavlja manifest — «je prekršil ustavo, ker je odklonil, da bi sledil svojim ministrom v inozemstvo, da bi nadaljeval borbo in se je odločil, da ostane v Belgiji kot ujetnik».

Dachau

NEW YORK, 31.

Dopisnik družbe «National Broadcast Company» je izjavil v oddaji iz Pariza, da je od dneva osvoboditve dalje v blizem koncentracijskem taborišču Dachau umrljivost padla od 150 na 0 oseb dnevno. Dejal je: «Nacisti so zapustili žalostno dediščino. Mnogi od 20.000 bivših ujetnikov umirajo vsak dan na posledičnih trpljenjih zadnjih let ali zaradi tifusa in tuberkuloze».

Kratke vesti

SAN FRANCISCO, 31.

Dr. H. J. Van Mook namestnik generalnega guvernerja Nizozemske Vzhodne Indije in delegat na konferenci varnosti, je dejal v ponedeljek zaštopnikom tiska, da namerava Nizozemska poslati 200.000 vojakov v borbe proti Japonski.

TRŽAŠKA KRONIKA

Izgradnja demokratičnega sodstva v Trstu

Lažni demokrati vseh vrst radi govorijo o demokraciji z najpomembnejšimi frazami, posebno ako morejo pri tem kaj oklevetati pravo ljudsko demokracijo. V dejanjih pa nikoli ne pokažejo, v čem je pri njih ta demokracija. Obratno — v vsem se krčevito držijo nadaljevanja starih fašističnih tradicij in fašističnega poslovanja. Pravo nasprotje tega je, kako vse bolj in bolj prodira resnično demokratični način dela v vse javno poslovanje mesta Trst, ki je bil še nedavno center nacifasističnega terorja. Delo tržaške konzulte in Osvobodilnega Sveta v zadnjem času obsega predvsem več ukrepov, ki obravnavajo sodstvo v mestu. Pravo ljudsko sodstvo bo zopet dokaz prave demokracije, ki bo izboljšala fašistom iz rok marsikatero močnost za njihovo protiljudsko delovanje.

Ljudstvo si samo postavlja zakone

28. maja je podal član Mestnega Osvobodilnega Sveta dr. Ferfolja na seji konzulte sledeči referat: »Gospodje in gospe, tovariši in tovaršice! V svoji rokah imate načrt odloka, zakonskega odloka avtonomnega mesta Trst o vzpostavitvi ljudskih sodišč in to takšnih, ki bodo nadomestila stare »preture« in doslej obstoječe tribunale. Po pazljivem čitanju tega načrta boste opazili, da je preprežen s čisto novim duhom, modernim in demokratičnim, razumeli boste, da je to velik korak naprej Zmagovitega ideja, za katere so se borili sedaj duhovci za svobodo in napredek ideja, da bi vsa oblast prišla na ljudstvo, da se ljudstvo vlada v vseh oblikah življenja. Ljudstvo je tudi ono, ki mora odobriti svoje zakone — zakonodajna oblast gre ljudstvu, izvršna oblast tudi ljudstvu. Ljudstvo si izvoli svoje upravitelje, se upravlja samo. Ljudstvo si izbere svoje lastne sodnike in o tem govori ravno današnji predlog. Torej ne več sodnik, ki jih imenuje vlada, ali ministrstvo, ampak sodniki izvoljeni od ljudstva. Ta naša ideja tovariši in tovaršice ni popolnoma nova. V drugih deželah in to ne samo v Sovjetski Zvezi, ampak tudi n. pr. v Ameriki vse sodnike volijo, bodisi laike, bodisi poklicne.

Nadalje boste opazili, da hoče povdariti predvideni odlok v sestavi novih sodišč laika in predvideva za ex-preture, ki jih bomo imenovali rajonska sodišča, sodniške kolegije, katere bodo sestavljali edino ne nepoklicni sodniki laiki. Razumeli boste, kaj to pomeni. Ne, poklicne sodnike in študirane, ampak laične, ki jim bo pomagal en poklicni tajnik, kateri pa nima pravice glasovanja. Namesto sodnika za pretorij-kolegij treh nepoklicnih sodnikov z enim juristom za pomočnika. Načrt za ta sodišča predvideva izvolitev po enega sodišča za vsak rajon. Mesto sestavlja štiri rajoni, gornji del dva, vsega torej šest rajonov in vsi bodo morali izvoliti svoja sodišča. Torej si bodo konzulte vsakega rajona izvolile svoj rajonski tribunal ali preturo. Mi tu v Trstu, oziroma v konzultni mestu, ki predstavljate mesto z gornjim delom, vi se boste morali baviti z mestnim ljudskim sodiščem, a sodiščem, ki bi naj v glavnem sedilo po zakonih kakor doslej, ker jih trenutno ni mogoče spremeniti. Lahko pa upravljamo pravosodstvo po sodnikih našega zaupanja in po njih vodimo pravosodno delovanje. Seveda se moramo poslužiti tudi poklicnega elementa, sodnikov, ki jih imamo na razpolago.

Ta mestni tribunal bo imel isto kompetenco kakor doslej, vendar z razliko, da njegovo delovanje omejeno na ozemlje samega mesta Trsta. Izven mesta bo drugo sodišče, ki si ga bo izbralo podeželje. Mestno sodišče bo delovalo kot prizivno sodišče za rajonska sodišča.

Veste, da so Trst in vse občine imele tudi urad za poravnave, neke vrste preture ali sodišča za manjše zadeve za tožbe do 1000 lir in stanovanjske spore do 2000 lir. Naša konzultatura bo pomenila nekaj drugega, pomeni, da bodo morali novi pomiritelji zares preizkušati oba dela za poravnave da po možnosti preprečijo tožbo. Potruditi se bodo morali, da dosežejo spravo in storijo vse kar je možno da si ljudje ne bi nakopali nepotrebnih stroškov. Morda je to na škodo nas advokatov, vsekakor pa

v interesu skupnosti, da se nepotrební procesi preprečijo, neizogibni pa omilijo in rešijo v najkrajšem možnem času.

Opozarjam vas, da se ta ljudska sodišča že vpeljejo po vsej Jugoslaviji in so se dobro obnesla. Ne samo tam, ampak tudi v našem najbližjem okolju, tako da že prej osvobojenem ozemlju, v Brdih, na Krasu, na Vipavskem itd., so vzpostavili taka sodišča, bodisi rajonska bodisi druge stopnje. Ta sodišča so odlično delovala. V rajonskih sodiščih so trije laiki in v onih druge stopnje je predsednik, ki je jurist.

Kar se tiče sodnikov juristov bo naloga Mestnega Sveta, da vam napravi koristne predloge.

Nato je tov. Ferfolja govoril o drugem sodišču, namreč o sodišču za stanovanjske spore. Vračajo se namreč interniranci, in begunci, poškodovanci po bombnih napadih, pa so se naselili v tuja stanovanja. Zdjaj pa se vračajo gospodinjstva. Tu bodo ta sodišča priskočila na pomoč ubogemu ljudstvu.

Po končanem predavanju so člani konzulte določili prihodnjo sejo za 29. maj.

Razširjenje Konzulte

Na seji 29. maja je bilo izvoljeno predsedstvo konzulte, ki je sestavljeno iz tovarišev Giuseppe Piemontese, znanega urednika protifašističnega delavskega lista »Il lavoratore«, Avgusta Starca ter Greti Rudolfa za tajnika predsedstva. Nato je imel referat tov. tajnik mestnega sveta Uršič, ki je predvsem objasniti navzočim, da to predsedstvo nima odborniških oblasti ampak le nalogo, da vodi in sklicuje seje. Pred pričetkom z nadaljnjim delom je sklenila konzulta, da pošlje za dvema tovarišema, ki sta že še tri člani, kot predstavniki mesta Trsta k maršalu Titu, izbrani so bili: tov. Štoka, Battai in Codelli. Ob vihrnem ploskanju je naročila konzulta odhajajočim svoj pozdrav maršalu in iz dvorane je planil vzklik: »Che venga a Trieste! — Tito v Trst!« Nato je tov. Uršič nadaljeval s svojim referatom in govoril o potrebi razširitve Osvobodilnega sveta z novimi člani, ker imajo dosedanjí toliko dela, da ga komaj zmorejo. Tovariši tajnik je izrazil svoje zadovoljstvo, da je pri novih predlogih toliko Italijanov. Tudi tukaj imamo zopet dokaz o lažnjivosti sovražne propagande. Treba je enkrat za vselej uničiti laži raznih radiopostaj, ki hočejo natveziti svetu, da je Trst v rokah slovenskega banditizma, da tukaj mečejo Italijane iz šestega nadstropja na cesto in podobno. Za nove člane so bili izvoljeni tov. Dr. Pogassi Codelli, ing. Braun, Montanai, de Tuoni, Kranje

Prva pevška vaja...

Večerni sprehod me je zanesel k sv. Jakobu. Pri cerkvi zapazim zastavnega partizana, oprtanega z bremenom, ki je dalo slutiti harmoniko. Zavil jo je pravkar v prečno ulico. Ne boš mi ušel, sem si mislil, ter pospešil korake za njim. Kamor on, tja jaz. Znašla sva se oba v hiši tretjega sektorja. Pri vratih me je prijazno sprejela tovaršica in me odvedla v sobo, kjer sem ušel še gromki »smrt fašizmu« končanega sestanka naših mladenk. Sedel sem na stol in motril skupine deklet, ki so v majhnih gruclah živahno debatirale.

Tovariš, ki mi je bil kažipot, je medtem odložil svoje breme predvidno na mizo, odpel gumbe platnega etujla, iz katerega se je posvetila klavirska harmonika. Par akordov in tovaršice so bile zbrane krog njega kot piščeta krog kolkje. Brez ceremonij se je naslonil na mizo in jel preizkušati glasove: nalahno je pritisnil na tipke c, d, e, prislulni boječim glasovom ter odrejal: ti — prvi glas, ti drugi, ti tretji. Dekleta je ubogljivo lovila testvico. Morda je vsa preizkušnja trajala pol ure in glasovi so bili razporejeni.

Ves čas sem strmel od začudenja: od sedemindvajset deklet, petindvajset z absolutnim poslušom, in to vzhitih iz široke mase, ne da bi jih šele odhral po tem, ali so že kdaj pela ali ne. Moje presene-

in Visentini. Nato pe bil sprejet 15 členov obsedajoč odlok o začasnem poslovanju ljudskih sodišč. Izvoljeni so bili tudi sodniki za posamezne sektorje.

Tako se danes uveljavlja v Trstu prava ljudska demokracija.

PREHRANA

Razdeljevanje masti in konzerviranega mesa

Sepri poročam, da se bo jutri, 2. junija začelo razdeljevanje, in sicer s pomočjo razdeljevalnih strojev. Mast: 50 gramov na osebo. Dobi se v vseh trgovinah na drobno, ki so sprejele prenatocijo za maslobo za mesec junij, proti predložitvi IV. trojke bonov za mesec maj. Cena je 100 lir za kg.

Konzervirano meso: 100 gramov na osebo. Dobi se v vseh trgovinah na drobno, ki so sprejele prenatocijo za maslobo za junij, proti predložitvi bonov št. 143-144 živilske karte za razna živila. Cena je 60 lir za kg.

Opozorilo

Kdo sme izvrševati rekvizicije

Načelnstvo Narodne Zaščite za mesto Trst, s sedežem v ulici Nizza 19, opozarja vse prebivalstvo, da smejo vršiti rekvizicije le oni organi Narodne Zaščite, ki posedujejo tozadevno službeno legitimacijo z vsemi osebnimi podatki ter razen tega še posebno pooblastilo za vsak posamezen slučaj. Toliko legitimacija kakor pooblastilo morata biti opremljena s pečatom Narodne Zaščite.

Vse osebe, ki bi hotele izvršiti rekvizicijo, se morajo na zahtevo legitimirati. One, ki bi se ne mogle izkazati z legitimacijo in s pooblastilom, je takoj treba naznani načelnstvu Narodne Zaščite v Trstu, via Nizza 19, ali pa najbližnjemu poveljstvu stanice Narodne Zaščite.

Poziv

Vsi politično preganjeni

Vsi juristi, kriminalisti, uslužbenci policije in sličnih ustanov, finančarji, in drugi javni uslužbenci, ki so bili zaradi svojega političnega prepričanja vrženi iz službe, predčasno upokojeni ali kako drugače preganjeni, naj se javijo s potrebnimi izkazili v via Nizza št. 19/III od 9. do 11. ure.

Poštne znamke, vrednotnice

Uprava pošte in telegrafa sporoča, da so vse vrste poštne znamke in vrednotnice iz razdobja pred 1. majem 1945. razveljavljene.

Zasebniki bodo lahko razveljavljene znamke in vrednotnice zamenjali s preiskanim, čim bodo popravljene.

Tramvajski uslužbenci so se sestali

V prostorih tramvajskih garaž pri Sv. Ivanu so se 29. maja sestali tramvajski uslužbenci, in sicer zjutraj tisti, ki so uslužbeni, popoldne, zvečer pa oni, ki so zaposleni dopoldne.

Člani odbora pri podjetju ACEGAT so udeležence seznanili s predlogi in sklepi, ki so bili sprejeti na zadnji seji odbora. Tovariši Blason, zaupnik tramvajskih uslužbencev pri odboru podjetja, je v svojem uvodnem govoru med drugim dejal, da vsak od njih lahko vidi, da so izginili prejšnji načini medsebojnega ravnanja in sploh sistemi pokojnega režima. Tedaj je takozvani »zaupnik« sam podložil razlago besede zaupanje, v resnici se pa niti od daleč nikdar ni zmenil za želje, mnenja in potrebe tistih, ki so mu hočeli ali očče morali zaupati. Povdaril je, da je danes potrebna najtrdnjša, ša složnost in disciplina v naših vrstah. Na takih širših sestankih in konferencah bodo vsi prejemali potrebne nasvete in predloge za delo, za resnično in iskreno sodelovanje vseh, ki so zaposleni v podjetju. »Z disciplino in čutom odgovornosti bomo dokazali, da ne potrebujemo nad seboj nikakih »kontrolorjev« več. Tudi kontrolorje so nam prej pošiljali, kakor vsako drugo stvar, od zgoraj dol. Ta naziv in ta posej spominja preveč na pokojni fašistični režim. Postati hočemo sami svoji najboljši kontrolorji!«

Pri odboru podjetja je ustanovljena posebna komisija za raziskovanje in čiščenje fašistov in škodljivcev. Komisijo tvori 11 članov, med njimi trije iz potovalnega oddelka. Vsi trije so sprevodniki: Tazari, Ninnino, Blason. Vsi so enodušno soglašali s predlogom odbora, da se iz službe odpusti bivšega direktorja podjetja, Almerigottija. Vsak je iznesel svoje mnenje in cel kup obtožnic se je vsul na račun bivšega direktorja, ki je bil zvest zaščitnik fašističnih interesov.

Tovariš Bonafin Lorenzo je v obtožnici med drugim napisal:

Radi fizičnih nesposobnosti sem bil upokojen pred časom. Pozneje so me spet vpoklicali, toda v službi nisem ostal niti mesec dni. Nekoga dne sem vozil na liniji št. 2. Sli smo že čez ulico Kandler, ko je nekdo zarjul nad menoj, zakaj nisem ustavil. To je bil direktor Almerigotti. Prosil sem naj mi oprosti, ker nisem slišal zvonce. Tudi nek potnik se je oglašil v moj za govor. Ni bil pa istega mnenja gospod Almerigotti. Sel je naravnost na glavni prometni urad in črno na belem napisal, da lahko grem kamor hočem, ker sem odpučen iz službe. Zaman so bile moje prošnje, opravičila in moje solze. Obtožnica pravi nadalje: »Ne daje se tovariši preslepiti, Almerigotti je spreten komedijant, zdaj se dela nedolžnega in se izgovarja, da je tako ravnal pod pritiskom. Vsi grešniki se danes tako izgovarjajo.«

Osnovana je tudi posebna komisija, ki skrbi za pravilno razmeščanje uslužbencev. Zlasti bo upoštevala tiste, ki so bili vsa leta radi svoje protifašistične zavednosti službeno zapostavljeni. Po osvoboditvi je v podjetju ostalo praznih več mest, ki so jih fašisti zapustili, kot n. pr. mesto direktorja, mesto šefa tramvajskih linij in nadzorovnika. »Vsi uslužbenci«, je dejal tovariš Blason, »naj predlagajo primerne ljudi, ki naj bi prevzeli ta mesta.«

Člani odbora so poveljali, da bo v najkrajšem času ustanovljen njih kulturni krožek, kjer bodo lahko našli celo vrsto lepih knjig in dobrih predavanj, zdravo kulturo in veselo razvedrilo.

Ambulanca bo opremljena z vsem potrebnim, da se bodo lahko z njo koristili sami in družine.

Uslužbencem se bo docela izplačevalo poldelavne dneve in to od 1. maja naprej. Uslužbenci so bili zelo zadovoljni s tem sklepom.

Sestanek je zaključil tov. Sacchetti, ki je ob koncu govora dejal: »Vsi oni, ki skušajo ovirati naše volkasko delo obnovitve, vsi bolj ali manj prikriti reakcionarji in profasisti, se bodo kesali njih početja. Brez usmiljenja, brez obzira jih bomo izločili, začeni v naših vrstah, če bo potrebno. Z zaupanjem in gotovostjo lahko gradimo boljše življenje. Po toliki nevihti izginjajo zadnji oblaki in obseva nas sonce novega življenja. To mi velj občitno na vsakem koraku. Vodi nas veliki Tito, ki bo ponaril in še večeraj izkoriščano ljudstvo privedel do sreče in zadovoljstva.«

Iz velike garaže so se udeleženci razšli, zadovoljni, da so se v pravem demokratičnem duhu porazgovorili o vseh zadevah, ki se tičejo njihovega posla.

ROZI

Konferenca slovenskih tržaških aktivistk OF

Včeraj so se zbrale vse tržaške slovenske aktivistke, da se skupno pogovirjo o delu v teku osvobodilne borbe in da si zadajo nove smerice za bodoče delo. Zborovanja so se udeležili številni predstavniki in predstavnice civilnih in vojaških oblasti.

Konferenca se je pričela s himno »Naprej zastava slave«, nato je zastopnica centralnega odbora SPZZ za Slovenijo tov. Bevkova v svojem kratkem nagovoru dejala, da »se čuti srečno, da lahko pozdravi tržaške žene v svobodnem Trstu.« »Prepričana sem, da bomo znali braniti vse naše pridobitve štiriletna borbe proti vsakemu, ki bi nam jih hotel odvzeti.«

V imenu vojske je spregovoril zastopnik Komande mesta Trst major Jerman, ki je dejal: »Ponosen sem, da vas kot zastopnik vojske pozdravljam v našem Trstu, ki ga je osvobodila naša junaka armada. Vojska ve, kaj so doživele primorske, slovenske in italijanske žene pod fašizmom, in ve tudi, koliko so doprinele za osvoboditev Trsta samega.«

V imenu IV. Armije je žene pozdravil komisar 1. proletarske brigade major Milenković: »Pozdravljam vas, tržaške žene, v imenu IV. Armije, ki je osvobodila Istro, Slov. Primorje in Trst, Armije, ki je izvršila zgodovinski ukaz našega velikega vodje maršala Tita. Dejal je še, da je danes ena glavnih nalog tržaške slovenske žene uveljaviti enotnost in bratstvo med slovenskim in italijanskim narodom v Trstu.«

Za tem je v imenu Garibaldincev spregovoril tov. Abram, ki se je aktivistkam zahvalil za pomoč, ki so jo nudile v tej borbi, in povdaril potrebo nadaljevanja borbe proti ostankom fašizmu.

Tov. Ferfolja, ki je govoril v imenu Osvobodilnega Sveta za Trst, je dejal, da naša zmaga ni še definitivna, in da moramo premagati še vse zakulisne sovražnike, ki rovarijo proti nam.

V imenu bork je govorila tov. Zivka, ki je izrazila svoje zadovoljstvo nad tem, da v svobodnem Trstu prisostvuje tej veliki mani-

festaciji slovenskih in italijanskih žena, ter povdarjala velik doprinos bork v borbi za svobodo.

Nadalje je predstavnica tržaških italijanskih protifašističnih žena tov. Loreta dejala da so v današnji osvobodilni borbi italijanske žene mnogo zaostale za jugoslovanskimi, od katerih se morajo še dosti naučiti. Dejala je še, da so prvi korak za doseg bratstva obeh narodov napravili borki, ki so se borili s slovenskimi partizani proti skupnemu sovražniku. »Drugi korak pa bomo napravili mi Italijani protifašisti v skupni borbi s slovenskim narodom v obnovi naše nove domovine.«

V imenu mladine je govoril tov. Milko, ki je povdarjal, da so bile žene matere vedno v vzodbudo mladini v borbi proti fašizmu.

Tajnik Mestnega odbora OF tov. Imro je v svojem govoru povdarjal, da je OF dokazala svojo sposobnost voditi boj proti okupatorju, in je izrazil svoje prepričanje, da bo mednarodna konferenca miru na naši strani.

Dalje je tov. Zmaga podala svoj delovni referat. Prikazala je zborovalkam delo naših žena v teku štiriletna borbe, kako so naše žene v zaledju zbirale hrano, obleko in drugo za naše borce.

Tudi v Trstu se je slovenska žena pričela organizirati v SPZZ in v času najhujšega gestapovskega terorja ni odnehala, temveč je pomnožila svoje sile, ker se je zavedala, da je ta borba sveta.

Nato je tov. Marija Morana podala referat o današnjih nalogah. Med drugim je rekla: »Na zadnji pokrajinski konferenci SPZZ smo si zadale mnogo nalog, ki smo jih tudi izvršile. Danes zborujemo v svobodnem Trstu in manifestiramo antifasistično misel. Naj ves svet ve, da je v Trstu več antifasistov kot reakcionarjev.«

Na koncu so se vršile še volitve za razširjenje plenuma SPZZ, v katerega so bile izvoljene najboljše tržaške žene-borce.

Nato so bile izglasovane resolucije maršalu Titu in podpredsedniku jugoslovanske vlade tov. Kar delju.

Med portoroškimi ribiči

Z veseljem in samozavestno so se napotili v novi čas

Delavci slovenskega Primorja, Istre in Trsta so z dvakratnim veseljem sprejeli Jugoslovansko Armado. Prinesla jim je svobodo.

Po vseh podjetjih Istre so delavci vzeli svojo usodo v lastne roke. Njihovi sindikalni odbori bodo v bodoče skrbeli, da bo delo dobilo svoje zasluženo plačilo. Člani odbora odgovarjajo na najrazličnejše zadeve: za redne sestanki, za prehrano delavstva, za kulturno, prosvetno delo, za propagando, za organizacijo dela in za šport. Delavci vidijo v teh svojih odborih garancijo za lepšo bodočnost v demokratični Jugoslaviji.

Doznanja starega Piranca

Dokaze navdušenja istrskih delavcev viditi na vsakem koraku. Pogled kamorkoli, bodisi v ladje-delnice, tovarne ali na ribiške čolne, povsod te preseneča tempo in veselje do dela. V Piranu mi je prileten ribič na vprašanje, kako se počuti, takole odgovoril:

»Tako srečnega se še pravzaprav nikoli v življenju nisem počutil. Sedaj imam že 55 let in ne trdim, da se mi ni v življenju še nikoli boljše godilo kot sedaj. Toda hrana in plačja ni vse. Vsega tega bomo imeli še v izobilju. Nekaj drugega je, kar me veseli. Prvič v življenju delam za sebe, za svojo družino in za svoje tovaršice. Prav dobro se spominjam kako je pred leti neko nedeljo prišel k meni fašistični ribiški nadzornik. Sedel smo ravno k obedu, ko je bil na praznični dan pač nekoliko boljši. Gospod nadzornik je oblažno sedel k mizi in me potrpjal po rami pekoč: Vidite, kako skrbimo za vas, celo svinjino in palačinke si lahko privoščite. Takrat ga je najrajši udaril, sram me je bilo tistih palačink in svinjine. Mnogo bolj vesel bi bil, če bi stala na mizi skleda s polento, za katero gospod nadzornik ne bi mogel trditi, da se moramo zanjo njemu zahvaliti. In danes imamo vse to. Čeprav še nimamo svinjine in pala-

čink, vemo, da je to, kar imamo, samo naše. Prepričan sem, da bomo v bodočnosti jedli tudi palačinke in še kaj boljšega. Potem naj mi pride tisti fašistični nadzornik pred oči. Takrat me ne bo sram, kajti takrat ne bo mogel reči, da se moram njemu zahvaliti za tisto, kar so si pridobile naše delavske roke.«

Propast in obnova Portoroža

Se istega dne sem obiskal majhno letoviško mestec Portorož. Mesto leži ob krasnem zalivu, ki ga vsenakrog obrobja bujno zelenje. Sami vinogradi, češnje, jablane, breskve in gaji cipres. Včasih so se tod sprhajali gospodje iz Rima, Milana, Benetk in najrazličnejših mest. Za časa Mussolinija in nemške okupacije so se v najlepšem portoroškem hotelu sprehajale dame iz Berlina, Hamburga, Prage in Dunaja, katerih može so v Hitlerjevi Nemčiji sedeli na najbolj vplivnih mestih. Nazadnje je bilo tem damam že prevroče in so se umaknile čez Alpe v Nemčijo. Njim je kmalu sledila nemška vojska, ki pa je ta obmorski biser prejel še temeljito upuščilo. Pristanišče ni več pristanišče, marveč samo še kup razbitih pomolov. Ribiški čolni leže na dnu plitvega morja. Spomin na nemško barbarstvo.

Včasih si v Portorož delavec skor ne upal priti. Zato ta kraj je bila njegova listnica premalo založena. Toda danes se je to temeljito spremenilo. Danes je tudi tukaj novo merilo: ne denar, temveč delo.

Ta dan je bil v Portorož velik miting, ki so ga priredili za prebivalstvo jugoslovanskih mornarji. Prišli so številni delavci iz vseh okoliških vasi, prišli so iz Pirana, od Sv. Lucije in delavci iz rudnika v Sičolah. Z mnogimi sem se razgovarjal in mnogo sem zvedel od njih. Pripravovali so mi o preteklosti, o fašizmu, o Nemčiji in o naši vojski. Dasi so nekateri fantje prišli od daleč, se počutijo kakor

PREVORSEK BOZO

IZ NAŠIH KRAJEV

Ceste, mostovi, tovarne

Obnavljanje mirenškega letališča, cerkljanskih cest, cementnih tovarn in žag ob Soči

Z osvoboditvijo slovenske Primorske je bila postavljena pred tehnični odsek Tržaškega vojnega področja težka naloga obnove. Malokatera izmed naših dežel, je toliko trpela na gospodarskem polju kakor ravno Primorska. Večina cest in mostov je bilo porušeni in onesposobljeni za promet. Mnogo primorskih vasi so okupatorski zločinci do zadnje hiše požgali.

Potreba po takojšnjem delu je bila velika. Že prve dni po osvoboditvi si je tehnični odsek TVP začrtal širokopotezne načrte glede popravil in obnovitvenih del. Med prvimi večjimi deli je bilo čiščenje in preurejanje letališča pri Gorici, katerega je okupator razdelal pred svojimi umikom. Letališče je sedaj že toliko popravljeno, da bo v nekaj dneh lahko sprejelo večje število naših letalcev. Pri obnovi je sodelovalo večje število civilistov, ki so se prostovoljno javili na delo iz bližnjih in daljnih vasi. S tem so veliko pripomogli, da so se dela močno pospešila.

Rekordna obnova ceste Soča-Kranjska gora

Nato je bilo v rekordnem času končano delo na cesti Soča-Kranjska gora. V teku trinajstih ur je bilo odstranjenih 7000 kubičnih metrov snega in so bili postavljeni trije mostovi v dolžini treh do osem metrov. Delavci in vodstvo je štabel IV. armade, ki je čakala na prehod ob Soči, zato posebej pohvalili.

Nadalje je bila popravljena cesta Spodnja Tribuša-Zelin-Cerkno. Cesta je bila presekana na treh mestih v dolžini po 36 metrov. Sedaj je za vsak promet usposobljena edina cesta po Cerkljanski dolini. Istočasno je bilo odstranjenih deset presek na cesti Zelin-Idrija.

Prav tako je bil spričo marljivega prizadevanja TVP izročen prometu važni most pod Domidovim robom na cesti Spodnja Tribuša-Slapi. Most je bil dolg 40 metrov in je zahteval velikih naporov, preden je bil dograjen. Poleg ogromnega dela, katerega je imel tehniški odsek TVP za zbiranje materiala, katerega je pustila nemška delovna organizacija raztresenega po okoličih, je bilo dovršenih še veliko raznih drugih del. Predvsem so bile popravljene take ceste in mostovi, ki niso zahtevali dolgotrajnih popravil. Organizirano je obsežno pripravljanje oglja za kovačnice, ki so že pričele obratovati. V teh kovačnicah izdelujejo ves material, ki se potrebuje pri gradnji cest in mostov.

Nadalje so sklenili zgraditi večje število barak, ki naj bi zaenkrat krile veliko potrebo po stanovanjski doma. To je ljudem zelo všeč. Tako se more počutiti človek samo med sebi enakimi. Delavci med delavci.

Res je, v Istri so naši vojaki kakor doma. Ni razlike med Slovenci in Italijani, vsi imajo samo en cilj: obnova, delo za lepšo bodočnost. Tu so bori Jugoslovanske armade našli svojo verno sodelavce. Delavci so prišli med delavce, da na razvalinah fašistične preteklosti zgrade novo bodočnost.

GOLICNIK

njih po Primorskem. V načrtu je skorajšnja izročitev obratu velike tovarne cementa v Anahovem, žage «Crocetti» v Solkanu ter še večje število raznih drugih obratov in delavnic. Obnove na Primorskem je v polnem teku. Iz dneva v dan izginjajo sledovi okupatorjevega divjanja in ljudstvo s ponosom in zadovoljstvom zre na uspešno delo tistih, katerim je zaupalo oblast.

KOZINA

ko - Zahvalna služba božja v Golcu. Dne 17. t. m. je župnik iz Golca povabil tamkajšnje načelnstvo Narodne zaščite k zahvalni službi božji za srečni konec vojne. Vabilu so se odzvali načelnik tov. Guštinčič, njegov namestnik in 6 zaščitnikov. Po končani službi božji je krenil iz cerkve sprevod, ki so se ga udeležili tudi zaščitniki, ki so na

Igralska skupina IX. Korpusa

Kmalu po razpadu Italije, ko je nastalo na Primorskem prvo osvobodeno ozemlje, katerega je mogel sovražnik le včasih in to s precejšnjimi silami kontrolirati, se je živo začutilo, da kulturno prosvetnim potrebam naših borcev in zlasti pa civilnega prebivalstva, ki preko dvajset let ni čulo slovenske pesmi in recitacije, ter videlo slovenske igre, nikakor ne zadostujejo več kulturno-propagandni referati v vojaških edicijah in terenskih organizacijah.

Že pozimi istega leta je prispel z Dolenjske na Primorsko primorski rojak tov. Turk Danilo-Joco, bivši igralec mariborskega gledališča z namenom, da nabere po brigadah igralški in glasbeni kader ter ustanovi vojaško igralsko skupino, ki naj bi duhovno bogatila, a obenem pa tudi zabavala našo vojsko in teren. To se je tudi zgodilo. Skupini se je kmalu pridružil širok vseh Primorske znani «Veseli trio».

Igralska skupina se je v polni meri zavedala svoje naloge. Studirala je ure in ure ter prirejala mitinge kjerkoli in kadarkoli je mogla. Kadar ni nastopala je vadila in kadar ni vadila je nastopala. Prepotovala je v sklopu brigad ali pa samostojno cerkljansko in idrijsko ozemlje, Sentvidsko, Banjsko in Trnovsko planoto, Vipavo, Kras, preplezala Tolminske grupe, se pomudila v Benečiji Režiji ter skokila s Cerknega večkrat tudi na Gorenjsko. Pozna jo domala vsa Primorska, saj je prirejala mitinge tudi v vaseh, ki so bile oddaljene komaj pol ure hoda od sovražniških postojank, ali pa so stale ob glavnih sovražniških prometnih cestah. Čim se je prikazala v kaki vasi, je slo od ust: «Igralska je tu!» «Miting bo!» «Pojavljali so se celo napisi: «Živela Igralska skupina IX. Korpusa!» Prebijala se je skozi vse sovražniške ofenzive, stradala, zmrzovala, kot borec po brigadah. Recitatorji, igralci, pevci in godbeniki so se vezali pod smrekami, kozolci; po skednjih in tesnih izboch in nastopali vedrih le tudi po deseterurnem maršu, bodisi na prostem, v seniku, v prijaznih kmečkih sobah, v šolskih poslopjih, če so prilike dovoljevale, pa tudi v bivšem «Dopolavoru» ali pa v prostorni kinodvorani.

Koncem oktobra 1944 so se priključili za Igralsko skupino nekoliko zboljšale, Nastanila se je v Cerk-

župnikovo željo med sprevodom izstrelili nekaj salv. Po končani svečanosti se je župnik Anton Surina s toplimi besedami zahvalil zaščitnikom za njihovo udeležbo. Proslavila se je zaključila z narodno prireditvijo, na kateri je golčanska mladina dala duška svojemu borbenemu razpoloženju.

TRŽIČ

tr - Stiskalnica olja po petih letih zastoja zopet obratuje. Potrebni je bilo mnogo popravil, čiščenja, umivanja, mazanja, odstranitve je bilo treba rjo. Končno je primanjlovalo tudi nekaterih surovin, posebno amonijaka, zveplene kisline, sode itd. Danes je tovarna v obratu. Rezerva oljnih semen zadostuje za nemoteno obratovanje 20 do 25 delavnih dni. Zaželeno bi bilo, da bi odgovorna oblast poskrbela za dotok semen iz drugih krajev.

Igralska skupina IX. Korpusa

nem, kjer je začela s polno paro študirati in se kvalitativno dvigati. Toda kljub temu ni pozabila na vojsko in narod. Tako kot prej je potovala po brigadah in terenu ter prirejala mitinge. Pozimi 1945 je samoiniciativno s pomočjo Delavskega bataljona zgradila veliko gledališko dvorano z vsemi potrebnimi rekviziti. Delalo se je dobesedno noč in dan. Kdor ni bil zaposlen na vajah je nabiral angleška padala in slikal kulise. Vodja skupine je letal od Poncija do Pilata in se potoeval za delavce, les, žebije, ki so jih dovažali iz Kroke, barve, čopiče, šminke, žarnice in drugo. Po enem mesecu je stala v Cerknem dvorana, v kateri je bila prostora za 2000 ljudi. V novi dvorani je poleg mnogih mitingov priredila skupina «Kulturni tedni», ki je predstavljal obenem bilanco njene dotodanjega dela in predstave za štiri kongrese: ZSM za Primorsko in Gorenjsko in SPZZ za Primorsko in Gorenjsko. Udeležence teh kongresov so ponosno uspešno kulturno-prosvetnega delovanja. Igralske skupine v sovražne postojanke.

Velika sovražna ofenziva v marcu in aprilu je dvorano uničila in delo skupine nekoliko prekinila. Čim je ofenziva prenehala, je skupina takoj priredila mnogo mitingov na ozemlju, kjer so besnele najhuje borbe. Ko so se še videli sovražniške pete, ki je bežal iz Gorice, se je tja istočasno podala skupina in priredila v gledališču «Verdi» miting, ki je bil sprejet z nepopisnim navdušenjem. Ze naslednji dan je nastopila v Tržaški radio-postaji.

Na koncu še nekaj bilance. Od ustanovitve pa do danes je skupina prepotovala okoli 3000 km in priredila okoli 300 mitingov, ki jih je obiskalo do 100 000 ljudi. Našturala je 15 dramskih del, skečov, najhuje borbe. Ko so se še videli sovražniške pete, ki je bežal iz Gorice, se je tja istočasno podala skupina in priredila v gledališču «Verdi» miting, ki je bil sprejet z nepopisnim navdušenjem. Ze naslednji dan je nastopila v Tržaški radio-postaji.

Zgodovinsko dejstvo je, da je Igralska skupina bivšega IX. Korpusa, ki je nastala se vezala in se dvignila na zavidično kvalitativno višino sredi najhujejših borb, prvo slovensko gledališče na Primorskem po mnogoletnem fašističnem suženjstvu.

Zastopniki Umaga pri predsedniku PNOO

Včeraj je predsednik Pokrajinskega narodno-osvobodilnega odbora za Slovensko Primorje France Beyk sprejel delegacijo Narodno-osvobodilnega odbora iz Umaga, ki se mu je toplo zahvalila za razumevanje naše narodne oblasti v pogledu polnovalne ureditve nekaterih vprašanj gospodarskega značaja z navedenim istiskim mesecem. Predsednik je v svojem odgovoru naglasil, da jim bodo naše oblasti po svojih močeh zmeraj radevale v pomoč in da posebno v gospodarskem pogledu med Istro in ostalim Primorjem ne sme biti meja.

Nepozabljena junaštva

MOSKVA, 22

Na željo državnega založništva knjig za otroke je znameniti ukrajinski partizan, dvakratni heroj SZ, generalmajor Sidor Kovpak napisal knjigo «Od Putiva do Karpatov». Pred vojno je bil Kovpak župan starega ruskega mesta Putiva. Izhajal je kozakiški step okrog Dnjepira in se je v prvi svetovni vojni boril na jugozahodni fronti, kjer se je udeležil znamenitega Brusilovega prodora. V državljanski vojni je Kovpak postal oficir in sodeloval v vojni kampanji slovitih vojskovodij Aleksandra Parhomenko in Vasilija Čapaeva.

V svoji knjigi pripoveduje Kovpak o junaškem boju ukrajinskih partizanov. Ko so hitlerjanske tolpe vdrle v Ukrajino, se je Kovpak umaknil v bližnje gozdove okrog Putiva in začel snovati partizanske odrede. V prvih mesecih vojne so Kovpakovi partizani prizadejali hitlerjevcem občutne izgube pri rušenju njihovih komunikacij. Njegov partizanski odred je narastel na 1500 mož in je vzpostavil zvezo s sosednjimi oddelki beloruskih partizanov. Pokret, ki ga je organiziral Kovpak je zavzemal vedno večji obseg. Partizani so postali upoštevanja vredna sila.

Po navodilih maršala Stalina v letu 1942, so gverilci pod vodstvom Kovpaka izvršili drzne pohode skozi sovražno zaledje do desnega brega Dnjepira, do Kijeva, Zitomirja, Novograda-Volinskega in do Rovnega, uničujoč pri tem nemško zaledje, medtem ko so hitlerjevske tolpe prodirale proti Volgi in Stalinu. Leta 1943, so Kovpakove gverilske formacije izvršile globok vdor do Karpatov. Posrečilo se jim je; da so uničili petrolejska polja v bližini Drohobiča in na ta način odvzeli Nemcem to gorivo za več časa. Kovpakov odred je prevažal razdaljo deset tisoč km skozi 18 pokrajin Ukrajine, Rusije in Belorusije borec se na vse strani.

Partizani so pobili 18.000 fašistov, pognali v zrak 62 vlakov natovorenih s četami in sovražno opremo, razrušili 250 mostov in uničili več kot 50.000 ton bencina. Knjiga je skrajno zanimiva. Posebno zanimivo je poglavje «V Kremlju», kjer popisuje avtor svoj prihod v Moskvo leta 1942 in sestanek z maršalom Stalinom.

Poljedelstvo na Madžarskem

BUDIMPEŠTA, 31

Casopis «Sabad Nep» priobčuje izjavo poljedelskega ministra Imreja o najnujnejših problemih madžarskega poljedelstva. Nagaj je dejal: «Poljedelska dela v severnih okrajih ob Tisi in med Donavo ter Donavo dajo upat, da ne bo ostalo nič zemlje neobdelane. V predelih onstran Donave, kjer so trajale sovražnosti dalj časa, bo treba večjih naporov za dovršitev pomladanskih del na polju. Naštev je izjavil, da je agrarna reforma dala močan polet poljedelstvu. Nafta, ki je Madžarska prejela od sovjetske vlade, je s popolnim uspehom zagotovila uspeh poljedelskega dela.

vjudno raportal pegavi rdeče armee.

— Ali ste kaj dali starki jesti? —

— Smo. —

— Smejejo je gledal poročnik nekaj časa stanko.

— Kaj si tako vesela babuška? —

— Je vprašal. — Vidi se, da si se pod Nemci precej izmučila in še do gode kože so te oropali, ubili ti vnuka, a ti se še vedno veseliš. —

— Gledam vas pa sem vesela. —

— Je odgovorila starka. Veselim se, ker so prišli Rusi. Ni važno, da ga pohištva ni več. Bog bo že dal, da ga zopet dobim. Sedaj sem samo, da se enkrat vidim svoje. Ne bo mi žal zdaj tudi umreti. —

— Drugo jutro sem bil v Voloko.

— Tam sem videl starčka kmeta, očividno premožnega, v dobri kučmi, s celimi valenkami in ga loši. Hitro je hodil po ulici, ki so jo razlile granate in jo je pokrival precej visok sneg.

— V roki je nekaj nosil. V mrzlem zraku so ostro peli mitraljezi strelili. Borba se je vodila dva kilometra od mesta.

— Kam pa dedek? —

— Hm, iščem svojo kravo! — je vzkliknil starček. — Jaz sem iz te vasi. — Povedal je neko ime z

Kobarid svojim žrtvam

Slovesnost v čast padlim borcem in žrtvam okupatorjevega nasilja

KOBARID, 1

Kobarid se je danes odel v žalno obleko. Trobojke v naših narodnih barvah s peterokrako zvezdo so bile opremljene s črnimi žalnimi pajčolanom.

Vršla se je žalna slovesnost v počastitev spomina junakov kobaridskega okraja, ki so padli pri izvrševanju svojih težkih nalog v borbi za osvoboditev Slovenskega Primorja.

Po podatkih, ki smo jih mogli ugotoviti, je padlo v tem svetem domovinskem boju krog 85 borcev našega okraja. Žrtve nacifašističnega terorja je bilo krog 40, ki so padle kot talci. Porušenih in požganih je bilo 55 domov in deportiranih krog 150 ljudi.

Slovesnosti se je udeležilo 100 mater in najbližjih sorodnikov padlih ter nad 1000 glava množica, ki je prišla iz vseh bližnjih in daljnih vasi, da počasti spomin padlih borcev.

Po maši zadušnici, se je razvila povorka z narodnimi zastavami in črnim trakom proti pokopališču, kjer je župnik blagoslovil lepo okinčane grobove padlih junakov. Mladina jim je položila na grob venec, povezan z našo trobojnico. Mladinski zbor je zapel žalostinko.

Tov. komisar Vojkove brigade je imel na grobu padlih junakov kratek govor, ki je v njem dejal: Nobena sovražna ofenziva nas ni uničila, nasprotno še vsaka nas je okrepila in ojačala v srdu proti okupatorju. Streljani so bili talci in je padlo veliko nedolžnih žrtve, vendar nismo klonili, naš odpor do okupatorja se je le povečal. Dragi tovariši, padli borec! Tu ob grobu vam obljubljam, da boste maščevani. Poiskali bomo vse one vojne zločince, ki so krivi tolikih žrtve in prelite krvi. Slovenski narod jih bo sodil sam. Padli ste za svobodo domovine in narod se vas bo s hvalečnostjo spominjal!

Pri govoru ni ostalo nobeno oko

suho. Po enominutnem molku je mladina izročila materam padlih junakov šopke. Vod NZ pa je v spomin padlih junakov izstrelil tri salve.

Mladina je poskrbela da so bili okrašeni vsi grobovi na pokopališčih našega okraja kakor tudi grobovi onih borcev, ki so pokopani po naših planinah in v bližnji Slovenski Benečiji.

Aretacije v Argentini

New York, 31 — Objavljeno se, da je bilo v Argentini doslej zaprtih 14.500 političnih osebnosti. Med njimi so predstavniki vojske, voditelji združenih delavskih zvez in drugi demokratični voditelji. Predno je bila odpravljena konferenca združenih narodov v San Franciscu je bilo aretiranih v Argentini 400 oseb. Argentinske oblasti so odredile, da se izžene Giodi, izdajatelj časopisa socialistične stranke «La Vanguardia». (Tass).

RADIO TRST

Petek 1. junija EROY

7: Mali orkester I. proletarske divizije dirigira Momčilo Filipović. 7.15: Poročila v slovensčini. 7.30: nadaljevanje koncerta. 8: poročila v italijanski in čitanje programa. 8.15: jutranje glasbe. 8.30: zaključek.

12: Napovedi Casa in slovenske pesmi na ploščah. 12.15: poročila v slovensčini. 12.30: harmonikaši dirigent Saverio Zuculli. 12: slovenske narodne pesmi. 13.15: poročila v italijanski. 13.30: vojska godba, dirigira kapetan Karlo Lorbeck. 14: zaključek.

18: čitanje programa in pozdravi. 18.20: oddaja za garibaldince. 19: poročila v slovensčini. 19.15: koncert velikega radijskega orkestra, dirigira Čepci. 2: poročila v italijanski. 20.15: govor. 20.30: koncert komorne glasbe: Altifio Poluzzi flauta, Viterio Bonifacio klavir. 21: zvočna igra A. Cecchelin. 21.45: Predavanje o ruski glasbi. 22: Pozdravi. 22.15: koncert ritmičnega sekta, dirigent Alverio Riziani. 23: pregled tiska, poročila iz Slovenije. 23.30: plesna glasba. 24: zaključek.

POIZVEDBE

Kdor kaj ve o VIKTORJU BOZZER, ki je bil partizan ter se je sredi aprila nahajal okoli Gorice, naj javi ženi Uci Bozzer, Via Giuliani 31, IV, Trst.

Vljudno naprosamo vsakogar za najmanjšo vest o štiridesletnem VIKTORJU CEHOVIN - Gaberče pri Senožečah, odpeljan iz Coronea v Nemčijo 3. oktobra 1944. Od takrat ni nobenega glasu o njem. Hvaležna vam bo žena Ana Cehovin, Gaberče - Senožeče.

Išče se JOSKO SIMAC, rojen 1926. leta v Breginju pri Kobaridu. Bil je pri 19. brigadi «Srečka Kosoveca» v III. bataljonu kot vodnik. Zadnje so ga videli v Cerknem na Porznu v borbi. Kdor ve kaj o njem, je naprosen javiti družini Simac, Breginje štev. 144 pri Kobaridu.

Kdor kaj ve o POLSAK ALOJZU iz Kala št. 50, partizan-telefonist na železniški postaji pri Sv. Petru na Krasu, višine 1.80 m, vitek, črnih brk in las, nosi zelene hlače, sivo-zeleno vojaško bluzo, star je 33 let, znanjkal dne 23. maja 1945 iz službe na postaji vsled bolezni, naj javi družini: Polsak Kristina, Kal 50, pošta Sv. Peter na Krasu ali: Trst, Via Gaspare Gozzi 3, III, vrata 15.

Kdor kaj ve o ANTONU SUŠA, ki je bil odpeljan leta 1940 v koncentracijsko taborišče v Isernji (Campo Basso), naj sporoči na naslov Ana Suša, Gaberče - Senožeče. Kolikor sem zvedela, se je nahajal zadnje čase v Dalmaciji v Sibeniku.

Pogreša se ANDREJ SKRT, rojen 5. marca 1908 v Bizjaku št. 32 pri Kanalu. Bil je v Gradnikovi brigadi in ga od meseca septembra 1944 pogrešamo. Vesti o njem sporočite na naslov: družina Skrt, Bizjak št. 32, Levka pri Kanalu.

Kdor kaj ve o JOSIPU PANGOS, ki se je nahajal od decembra 1943 v Jugoslovanski vojski in je bil v februarju 1944 v Dalmaciji pri Kninu, zadnje dni aprila pa pri Reki, je naprosen, da javi bratu Antonu Pangos, Via Molino a Vento 5 I, Trst.

MALI OGLASI

Planinsko ali glasovir tudi iz okrožja kupim. Znamko in ceno javite na upravo «Primorskega dnevnika».

Glasovir planinsko odlične znamke slučajno prodam. Naslov v upravi «Primorskega dnevnika».

dir! Obkoliti je treba te gade! Obkoliti! Tako obkoliti, da... —

— Ehi! —

Zamahnil je z roko in odšel naprej.

Dosti se je že pisalo, kaj so delali Nemci v Volkolanskem, kako so orepali, sežgali in umazali malo mesto, kako so tam obesili 8 sovjetskih demobiliziranih, da so viseli 45 dni. Kamorkoli in kdajkoli je bil prebivalec mesta na ulico, ni kamor ni mogel, da ne bi videl ta strašni prizor.

Sel sem v hišo, kjer se je nastanil štab naše enote.

V sobi poleg velike sobe, kjer je za majo sedel komandant, sem videl dve ženski in majhno deklico. Pogovarjali smo se. Zapazil sem, da so ljudje, ki so se rešili nemške okupacije, zelo zgornili. Naenkrat bi radi izgovorili vse, karkoli se je zbralo v njihovih dušah. Za časa razgovora se je izmed njih, ki je bila očividno čvrsta in polna, sedaj blede in ovenela 45 letna žena, zavila v temno ruto — nešteto krat razjokala. Nemci so ji ustrelili stila, star je bil šele 14 let, ko je skušal priti do najbližje vasi, kjer so bile predhodnice Rdeče armade.

(Dalje prihodnjic)

Jevgenij Petrov:

18

Vojaški dnevnik

Za tem je padel sneg neprestano ponoči in podnevi. Severni medved v obliki vojnega stroja je odšel na zapad. Sneg je pokril težke rane, ki jih je vojna prinesla naravi. Narava se upira vojni. Sredi poti leži prežagano drevo. Narava se pač upira vojni na svoj način. Ko je odprto strto se zdi, da tudi narava popusti. Nedotaknjena — je izzvala vznemirjenost. Bila je lepa. Polomljena, prenapeta — veličastna izziva spoštovanje.

Pri umikanju so Nemci minirali pot. Pionirji so pazljivo pobrali mine. Naša avtomobilska kolona je šla za njimi. Vsakih pet minut se je ustavila. To je bilo kot v miniranem morju, ko se kreta eskadrilja za minolovci.

Vozili smo se zelo dolgo, celih 20 ur. Obšli smo kamione, ki so jih pustili Nemci in komadiče mrhovine, ki so jih mine raznesle. Ponekod smo se v vasi zadržali. Tam je bilo še več nemških avtomobilov kot pa po poti. Ko smo zvedeli za pot, smo šli naprej. V

vas, v katero smo bili namenjeni, smo prispeli ob dveh ponoči. To je bila vas, v kateri nismo čuli kirikanja petelinov, niti lajanja psov. Tukaj je bilo ohranjeno precej domov. Ravno tako smo se našli par družin. Podnevi so se vračali iz gozdov, živeli po jamah kot zveri in sedaj so se zopet naselili v svoje puste hiše, ki so jih Nemci tako umazali. Nemci niso ničesar pustili — niti drobtinice hrane niti enega kosa od tolikih obel.

Na peči je sedela stara žena in gledala po sobi, kako pospravljajo rdečearmeje. Peč so dobro zakurili. Zenici je bilo toplo. Ves čas se je smehljala in čakala na vprašanje rdečearmejevc.

«Pa kaj si se ti babuška tako razkramotila?» ji je rekel mali pegavi rdečearmejec s strogim glasom. «Kaj ne vidiš, da pospravljamo sobo za viško oblast. Bolje bi bilo, da greš spat v gozd.»

— Bom tudi šla — je odgovorila starica.

— Prav gotovo, ko so bili Nemci tukaj si se bala priti v hišo, a sedaj si se pa celo spravila na peč in to še v prisotnosti naše viške komande.

— No, kaj je babuška — sem jo vprašal — si se kaj naveličala Nemcev? —

— Mislili smo že, da smo izgubljeni — je zelo hitro odgovorila starica. Zelo težko je čakala na to vprašanje. Ko so se priselili so mi govorili: Pojdi, pojdi v jamo. A sami so jo popolnoma očistili. Ničesar mi niso pustili. —

— Kdo bo tebe, ki si tako stara, brez dobe oženil — ji je zabrusil pegavi rdečearmejec.

— Samo počakaj, dala ti bom! S silo se ti hočem prilipiti! — reče starica, dela se kakor, da bo zamahnila z roko na glavo rdečearmejca.

Med njima se je hitro postavilo prijateljsko. V sobo je stopil komandant. Odpasal se je in položil na mizo zaplenjeno nemško brozastrelko, potem pa je šele pogledal na peč. —

— O! Moja starica, kaj si ti še pri življenju? — reče on.

— Noče več v gozd tovariš poročnik. Drži se samo peči — je